

An aerial photograph of a dense evergreen forest covered in snow. A light-colored road or path runs vertically through the center of the image. Large, white, 3D-style letters are overlaid on the scene. The letters 'V' and 'E' are at the top, 'R' and 'A' are at the bottom, and 'ANNE SWÄRD' is in the middle. Two thin white diagonal lines cross the image from the top-left to the bottom-right and from the top-right to the bottom-left.

VE

ANNE SWÄRD

RA

Alma littera

Žiemos nuotaka

Tai Vana rengia jaunąją nuotaką, stipriai verždama jos kūną. Galbūt ji vienintelė supranta, kokia iš tiesų ši santuoka, todėl tam tikra prasme yra atsakinga už tai, kas netrukus įvyks. Visą naktį negalėjo sudėti bluosto – vartėsi lovoje tarnaičių kambaryje, laukdama aušros ir to, kas įvyks. Neturi kitos išeities, tik daryti taip, kaip pasakyta, tačiau tai neatleidžia nuo atsakomybės. Sugeba tai geriau už bet ką kitą – vis stipriau veržia virveles, kol nuotaka tampa tokia laiba, kad labiau neįmanoma. Net dar laibesnė.

Apsiblaususiomis nuo nuovargio akimis Vana apžiūrinėja savo kūrinį veidrodyje. Žvilgsnis spinduliuoja šalčiu, kurio ten paprastai nebūna. Šią dieną viską kausto speigas – korsetą traukiantys pirštai tokie pat suledėję kaip jūra ties sala, kur vyks vestuvės, o visų šalčiausia yra tvyranti nuotaika. Jokios pakylėtos būsenos, jokio laukimo. Virveles reikia veržti beveik negailestingai. Kai reikia, Vana gali būti tokia. Paprastai Sederių šeimoje elgiamasi švelniai, bet tik ne šį kartą. Svarbiausia jos užduotis yra suvokti, ko šeima iš jos tikisi, šiai dar pačiai to nesupratus. Vana tai geba tobulai. Ji – tylioji Sederių šeimos gyvenimo liudytoja. Visada tokia buvo.

Tai jau penktoji Vanos veržiama nuotaka. Paskutinioji, jauniausia ir pati kančiausia. Krūtinės ląstai spaudžiant plaučius įkvėpimai vis trumpėja, bet ji nesiskundžia, nerodo jokių skausmo požymių ir net žvilgsnis veidrodyje neprašo liautis. Tik stovi nejudėdama, ištiesusi rankas, su vos pastebimais, po šviesiais plaukais ties smilkiniais žvilgančiais

prakaito perliukais. Žiūri įsmeigusi akis, kol Vana veržia ir veržia. Taip stipriai, kaip įsakė jaunikio motina. Taip stipriai, kaip tik drįsta. Dėl Ivano išdrįstų beveik bet ką.

Nuotakos krūtinė išsipučia virš korseto, o pilvas išnyksta. Kova trunka, kol dirbtinė talija tampa idealiai plona. Ką tik pristatyta specialiai pasiūta suknelė – baltas kaip lelija kūrinys, anytos užsakymu specialiai sukirtas geriausio miesto meistro. Tai ji išrinko medžiagą – nuostabų, kiauliškai brangų kartūną su šilko ir organzos detalėmis – ir pasamdė savo siuvėją. Padarė malonę, bet atsisakius būtų primygtinai reikalavusi. Ši santuoka yra klaida *visais* požiūriais, tačiau bent jau suknelė turi būti nepriekaištinga. Tas senas, karo pasigailėtas žydas, pasak Sederių motinos, yra geriausias siuvėjas į šiaurę nuo Kopenhagos. Tiesą sakant, net ir į šiaurę nuo Berlyno. Geriausias iš visų turėtų, o jai tikrai teko regėti ne vieną. Paprašė jo nieko negailėti ir niekur netaupyti. Dievas visada pastebi detales, o dabar jis kaip niekada reikalingas.

Paskutinis virsmo triukas atliekamas kambaryje, kuris netrukus taps poros miegamuoju su kraičio gauta patalyne paklota lova. Pro viršutinius erdvaus būsto langus šmėžuoja laiveliai, laukiantys, kada galės nuplukdyti į salą didžiąją vestuvių svitą. Liepų alėjoje palei Paplūdimio krantinę sunerimę įsisiūbavo ant plonų laidų kabantys elektros žibintai. Kyla vėjas. Ore sukasi snaigės.

Susikaupusi Vana imasi varstyti batus aukštais auliukais. Taip pat stipriai kaip korsetą, tarsi norėdama išlaikyti tiesią nuotakos laikyseną. Kas tiksliai jos laukia, gali tik nutuokti. Nuo priėmimo į šeimą skiria tik nedidelė kelionė laiveliu ir ištartas „taip“ – vienintelis žodis, kurį nuotakai reikia mokėti būsimąjį sutuoktinio kalba. Šis puikiai išmokė ją tarti tą trumpą žodelį. Ivanas vyriausias iš penkių brolių, bet veda paskutinis, nors visada buvo pats patraukliausias. Spėjo sulaukti jau trisdešimt trejų, o nuotakai septyniolika ir ji atsirado iš niekur. Atrodo, visiems kvepia įtartinais.

Jaučiuosi stebėtinai rami. Viskas jau baigta, mano senojo gyvenimo nebėra. Vana veržia taip, kad net slanksteliai traška. Šonkauliai yra paslankesni, nei manoma, bent jau ji, regis, tuo įsitikinusi. Spaudžia batus aukštais aulais aplink mano pavargusias kulkšnis taip pat stipriai kaip korsetą tarp klubų ir krūtinės. Tarsi norėdama, kad tiesia nugara pasitikčiau tai, kas laukia. Su kiekvienu milimetru turiu sau priminti, kad linki man gero. Atlikdama paskutinius judesius pagauna mano žvilgsnį. Kieti švelnumo gniaužtai.

Ten yra viskas, išskyrus mane. Aš – tai, ko tame kambaryje stinga. Kartūnas ir organza turėtų subliukšti į didelę baltą krūvą aplink tuštumą, kuri dabar esu. Aš klaidžioju toliuose, apie kuriuos jie net nenutuokia.

Vana rengia mane padedama Evos, Sesilijos ir Irenos. Vardai skamba lyg švelnūs gėlių pavadinimai, bet greitai suprantu, kad jos ne tokios. Jos – už Sederių šeimos vyrų ištekintos moterys. Mano būsimosios svainės. Trūksta tik Noros. Šviešiai pasidažiusios užpildo kambarį savo šaltai gražia esybe. Mano blakstienos tokios sunkios nuo suodžių, kad vos galiu atsimerkti. Irena nujuodino.

– Ką darysime su plaukais? – klausia Eva.

– Segtukų. Tūkstantį, – pabrėžtinai ištaria Sesilija ir rauko baltai nupudruotą kaktą po specialiai šiai dienai suformuota griežta šukuosena.

Tokių pačių gelsvai rusvų plaukų ir pieno baltumo odos Eva ir Sesilija atrodo kaip seserys. Irena – tamsesnė, ilgesnių kojų vyresnėlė. Ačiū tau, brangus Dieve, už plaukų segtukus – ką moterys darė, kai jų nebuvo? Visur išsidraikę

plaukai, nesukeltos, neklausančios ir nestilingos sruogos... Girdėdama jų kalbas apie neklusnią šukuoseną, tarsi tai būtų baisiausias įmanomas dalykas, suprantu, kad mes niekada viena kitos nesuprasime. Nepatenkinti žvilgsniai toliau klaidžioja manimi. Oda, ant kurios dar likęs vasaros atspalvis. Ant rankų matyti malkų kapojimo, šaltalankių skynimo ir ravėjimo pėdsakai. Sprandas rudai įdegęs nuo jūros dumblių rinkimo ir gintaro paieškų, nuo ilgų pasivaikščiojimų jūros pakrante. Viską reikia paslėpti, uždengti ir nupudruoti: rankas, sprandą, kaklą, krūtinę. Ką pagalvotų dabar mane pamačiusios seserys?.. Ar apie tai svajojau?

Dabar prasideda lenktynės su laiku. Svainės priekaištauja sau ir viena kitai, kad neįvertino, kiek užtruks vykdyti mūsų bendros anytos užduotį, kurią jos, regis, vertina itin rimtai. Plūšo visą rytą, bet dar toli gražu neatrodo patenkintos.

Ivano ten nėra, bet jaučiu jo žvilgsnį pro pravertas duris. Iš tolo stebi kovą, siekiant paversti mane nuotaka, kurią būtų galima parodyti kitiems. Tvirti rūpestingų tarnaitės Vanos rankų prisilietimai. Baigiamieji svainių štrichai ir netrukus šalta Ivano motinos inspekcija. Jai pasirodžius visos nutyla ir užgniaužusios kvapą stebi, kaip netardama nė žodžio plaukia miegamuoju. Aukštesnė net už mano svaines, įspūdį dar labiau sustiprina sidabruotą bokštą primenanti sukeltų plaukų šukuosena. Ant balto kaklo pūpso tamsus rubinas. Šaltos, blausios akys. Lėtai apsuka ratą, kritišku žvilgsniu vertindama mano transformaciją. Nieko nesako. Tylėdama pritariamai linkteli, pataiso plaukų aliejumi kvepiančius krėslų apvalkalus ir vėl išeina iš kambario.

Visa tai vyksta kažkur labai toli. Vedyboms rengiama nuotaka. Matau ją lubas siekiančiame paaukuotame veidrodyje. Atvaizdą pagavęs stiklas toks kreivas, kad veido bruožai ištįsta ir tampa neatpažįstami. Nors gal aš pati jau seniai sa-

vęs nebeatpažįstu? Stebiu, kaip jos triūsia ir vargsta su mano kūnu, jaučiu senkant laikui vis šiurkštesnius prisilietimus. Kietos šukos plaukams garbanoti, aštrūs segtukai, staiga tokie bejausmiai Vanos gniaužtai. Matau ant manęs judančias jų rankas. Veidrodyje būsimosios svainės paverčia mane savo pačių atvaizdu. Bent jau stengiasi. Neatrodo labai patenkinotos rezultatu, tačiau plūkėsi iš visų jėgų. Aš atiduodu savo kūną jų valiai, ir tiek. Tai viskas, ko joms reikia. Tik jis ir bus ištekintas.

Man leidžiama suprasti, kad nuotaka dabar turi tik vieną užduotį – išverti. Gavusi ką tik iškepto sutuoktinio pritariamą, galėsiu anksti ir neatkreipdama kitų dėmesio pasišalinti iš šventinio vakaro. Juk šioje šeimoje vestuvių puotos taip ir baigiasi? Moteriškoji šventės kaltininkė vakarui dar neįsibėgėjus dingsta iš šokių aikštelės išsekinta įtampos, neįpratimo prie šampano ir šokių dėvint aukštakulnius. Ją pakeičia kitos moterys... Net taip kaustomos tos akimirkos svarbos, labiau išsiilgusios linksmybių, labiau patyrusios, lengviau prieinamos?

Irena lėtai paleidžia ant veido vualį. Žiūri įsmeigusi į mane akis, kad segant jį stovėčiau kuo ramiau. Stirnos akys, kurios tam tikroje šviesoje ir būnant tam tikros nuotaikos staiga gali tapti panašios į musės – intensyviai žvelgiančios ir tuo pat metu nieko nematančios, šaltos ir metalinės. Kai stovi iškėlus rankas man virš galvos, atsargiai įkvepiu nuo apnuogintų pažastų sklindančio talko aromato su vos junta ma salsvo prakaito priemaiša. Tai – nenumatyta Irenos pastangų pasekmė. Tačiau nė akimirkos budrumo neprarandanti Vana suskumba vėl papudruoti talku lygiai nuskustą odą ir išgelbėja iš tos keblios situacijos. Pasipuošusi blizgančia elektrinės spalvos suknele be rankovių Irena yra gražiausia iš mūsų visų. Bet kuri kita moteris su tokios spalvos drabužiais atrodytų kaip mėsmusė, bet ji panaši į žavų drugelį. Ilgos, sniego baltumo rankos ir tamsūs plaukai, neprikaištingai sušukuoti į dvi dailias bangeles.

Staiga nuleidžia rankas ir pratrūksta:

– Tiesą sakant...

– Kas? – vienu balsu klausia Sesilija ir Eva.

Nepaisant visų pastangų, kad atrodyčiau vyresnė, nei esu, primenu išdažytą ir išpuoštą vaiką, sako Irena, tuo pat metu stebėdama, kaip Sesilija vis pudruoja jau ir taip lygią odą.

– Ir tas vualis... – priduria Irena, taisydama šį taip, kad būtų arčiau veido. – Ne pridengia, o visai paslepia.

Tada paslaugiai išverčia man savo mintis apie niekam tikusį vualį. Kalba prancūziškai kaip vaikas, bet aš juk taip pat.

– Nuotaka teka vualiu pridengta burna... Kaip kokia nebylė.

Sesilija su Eva linksmi žiūri į kalbančią Ireną. Vanos žvilgsnis labiau sunerimęs. Tai klausimas ar konstatavimas? O gal tiesiog atvira provokacija?

Vana tuojau pat šnipšteli nutilti – pro praviras duris gali išgirsti Ivano motina.

Gretimame kambaryje įjungtas radijas. Niurnberge toliau vyksta teismo procesas. Sausas balsas informuoja: „Teisiamųjų suole vienas šalia kito sėdi Denicas, Frankas, Frikas, Fričė, Funkas, Geringas, Hesas, Jodlis, Kaltenbruneris, Keitelis, fon Noiratas, fon Papienas, Rėderis, fon Ribentropas, Rozenbergas, Zaukelis, Šachtas, fon Širachas, Zeisas-Inkvartas, Šperas, Štreicheris...“ Tie, kurie dar nespėjo nusižudyti, nesugebėjo pabėgti arba dėl vienokių ar kitokių miglotų priežasčių nesulaukė malonės.

Leidimo tuoktis Ivanas turėjo kreiptis į aukščiausias institucijas. Aš per jauna, bet aplinkybės irgi „išskirtinės“, kaip jis pabrėžė savo ilgame rašte. Pikti liežuviai kalba, kad atrodo, lyg pats *norėtų* skandalo. Sąmoningai to siekia. Bet kodėl? Pažįstamų ratuose ritasi pavojingai aukštos gaudų bangos. *Vaikas nuotaka, mergaitė žmona*. Kas ji, žmogus iš niekur, iš karo, iš dievai žino kur? Juk Ivanas galėjo gauti *bet kurią*, tiesiog bet kurią. Nors taip, atrodo, kad „bet kurią“ ir gavo. Regis, ramiausiai į gaudus reaguoja pati nuotaka. Šiaip ar taip, visų žvilgsniai vis tiek krypsta į Ivaną. Kad ir kiek buvo kalbama apie mane – svetimšalę nuotaką, – didžiausias klaustukas yra Ivanas. Paskutinis laisvas iš geidžiamų brolių būrio, taip ilgai buvęs nevedęs, kad jau pradėta nerimauti, kol kiti vienas po kito sukūrė šeimas. Maža to, su moterimis, kurias Ivanas atstūmė. Bent jau taip kalbama. Kad visos mano svainės vizgino prieš jį uodegą, bet galiausiai turėjo tenkintis kuriuo nors iš brolių.

Išpuošta ir susupta į saugančius nuo nepakeliamo speigo kailinius, esu vedama į prielauką, kur jau laukia gausus nuo šalčio pamėlusių svečių būrys. Visiems įdėmiai stebint irkluotojai įkelia mane į pirmąjį laivelį. Moterų žvilgsniuose jaučiu už pavydo slypinčią užuojautą. Tokia jaunutė, o jau santuokos žabanguose, vaikų gimdymo narve...

Gaila? Manęs? Jos nė neįsivaizduoja.

Archipelagas

Šalčiausią metų dieną archipelagas baltas ir be gyvybės ženklų, užšalęs iki pat Suomijos. Ilgas atvirų laivelių karavanas gabeną svečius į salą siauru ledlaužio suformuotu vandens keliu. Aplinkui plyti neapbrėptas jūros platybės. Sniegas ir speigas praryja visus garsus, iš laivų procesijos girdisi tik irklų mostai ir sunkus narsuolių irkluotojų alsavimas, kol mes, keleiviai, bandomė išlaikyti šilumą nekrutėdami. Kas kartą įkvėpus oras stingsta gerklėje, bet aš džiaugiuosi šalčiu. Jis viską išdeginą ir padeda išlaikyti skaidrų protą. Kareivių pasiskolintas ledlaužis skinasi kelią per kietus ir blizgančius ledo šarvus. Susisupę į kailinius primename žvėris, iš kurių jie pasiūti, tik kiek labiau pasišiaušę nuo stingdančio vėjo: juodsidabrė lapė, sabalas, ocelotas. Apsupta plėšrūnų sėdžiu apsirengusi gyvūnu, kurio net nepažįstu – akinančiai baltas žieminis kailis, švelnus kaip glamonė, bet sunkus kaip nuodėmė.

Į Sederių salą, štai kur mes plaukiame. Pačiame salyno pakraštyje, kur nesimato jokios kitos žemės, išskyrus esančią po kojomis. „Geromis dienomis ten atrodo, kad esi pasaulio valdovas, o kitomis jautiesi esąs paskutinė gyva siela Žemėje“, – sakė Ivanas, neatskleisdamas, kas jam mieliau. Toje nuošalioje vietoje ir vyks vestuvės. Net ir vasarą nugabenti ten visus svečius būtų menas, o žiemą – tikra beprotybė. Rizikingas žaidimas, kai vienoje svarstyklių lėkštelėje yra gamtos jėgos, o kitoje – tik sėkmė.

Pirmo laivelio priekyje atsisukusi į mus išdidžiai vieniša sėdi anyta Fredrika, apsirengusi griežtais gedulingais drabužiais

ir užsimetusi ant pečių elegantiškus voverės kailinius. Toliau įsitaisę sūnūs Morisas, Karlas, Nilsas ir Monsas. Tokie nepa-
našūs vienas į kitą, kad giminystės ryšį išduoda tik akių spal-
va. Ivano tokios pačios, tikriausiai paveldėtos iš tėvo. Aukšta,
aristokratiška kakta turbūt taip pat. Sėdinčią mane stebi ke-
turius kiaurai veriančių gintarinių akių poros ir vandeningai
blyškus už jų įsitaisiusios Fredrikos žvilgsnis. Rimti veidai, iš-
skyrus vos pastebimą nenuoširdžią Moriso šypsenėlę.

Akivaizdu, kad vilkėdamas fraką Ivanas vienintelis iš bro-
lių neatrodo paikai. Sėdi šalia manęs visiškai nerodydamas
emocijų, išlaikydamas šaltą atstumą ir, taip, nepasiekiamas.
Šnairuodama akies krašteliu matau blyškia kaip ežero putos
odą ir aštrius, nepriekaištingus veido bruožus. Tik tas nosies
pakrypimas gadina idealią išvaizdą. Tarsi kažkada būtų buvu-
si sulaužyta ir tik pusiau atstatyta į vietą. Vienintelis šiandien
išvengęs frako yra Karlas. Kariškai ištiesęs nugarą vilki kari-
ninko uniformą. Šalia jo sėdi Monsas, ant viršaus užsitempęs
kailinius, kurie greičiau tiktų kuriai nors moterų. Jaunėlis
atrodo esąs šelmis. Jo nerūpestingumas nebūdingas kitiems
broliams. Dėl visą veidą išmarginusių šlakų atrodo jaunesnis,
nei yra. Nilsas daro rūstaus, kieto kaip kedro mediena žmo-
gaus įspūdį. Tai neabejotinai būtina, nes gimė iš karto po šei-
mos nenuoramos Moriso. Tas krenta į akis. Labai gali būti,
kad Ivano nosis – Moriso rankų darbas.

Laivelio viduryje sėdi sunkiai plušantys irkluotojai. Lai-
vagalyje mes: jaunoji ir jaunikis, nekrutėdami ant oda ap-
traukto suoliuko po sunkių snaigių jau slegiamu stogeliu iš
baltos burių medžiagos. Už mūsų – po laivelius paskirstytos
visos Sederių brolių moterys, vaikai, vaikų auklės, liudytojai,
pabroliai, pamergės, kiti giminaičiai, šeimos draugai, vestu-
vių muzikantai, virėjos ir patarnautojai. Pastorius. Taip pat
linksmintojai.

Papročio jauniesiems iki paskutinės akimirkos laikytis
atskirai nepaisoma, net jei matyti vienam kitą prieš sudarant

visą gyvenimą truncančią sutartį reiškia nelaimę. Jaučiu šalia sėdinčio, bet manęs neliečiančio Ivano kūno šilumą. Jo akys taip blizga nuo šalčio, kad trumpam į mane dirstelėjus matau jose savo pačios atspindį. Mano plaukuose – pakalnutės, rankose – baltos lelijos. Veidas pridengtas vualiu, ant kurio Vana užmaukšlino sabalo kailio kepurę, nors anyta ir prieštaravo. Vanai atrodo, kad būtų gaila, jei į savo pačios vestuves atvykčiau sustirusi į ragą.

Gerų manierų, tačiau šalta Ivano elgsena neišsifruojama. Vis dar nežinau, ką galvoja žiūrėdamas į mane. Esu jam neįminta mįslė? Žmogus, su kuriuo neatsargiai elgiantis gali iškilti grėsmė? O gal tik nepavojinga jauna moteris, kuria galima pasinaudoti? Arba neįprastai kietas pumpuras, kuris, tikėkimės, sprogs padovanos ką nors malonaus?

Visi atkalbinėjo Ivaną nuo to sumanymo, bet jis laikėsi savo. Sala arba nieko. Jau pati mintis atrodo neįgyvendinama – tiek žmonių taip toli nuplukdyti ledo sukaustytu vandeniui teritorijoje, kuri dar visai neseniai buvo karo zona. Šiandienos didvyriai yra siaučiant stipriam snygiui mirtį niekinantys irkluotojai. Kelią skinantis ledlaužis yra brolio karininko Karlo nuopelnas – pasinaudojęs tarnybiniais ryšiais įgyvendino neįmanomą dalyką. Tai jo indėlis į katastrofą.

Ivanas niekuo dėtas, kad viskas vyksta blogiausiu įmanomu metų laiku. Tai tik šeimos pastangų iki paskutinės minutės vilkinti tuoktuves pasekmė. Vestuvės bus skandalingos visais požiūriais, bet niekas negalės pasakyti, kad buvo negražios – vyks išpūdingos žiemos ir kvapą gniaužiančių baltų jūros platybių fone. Visą kelią lydi sniegas, migla ir neįprasta beveik horizontali šviesa, kol galiausiai išsvystame tarsi nežemiško švytėjimo gaubiamą salą. Tik tuo metu mano vualis jau taip apšerkšnijęs, kad matau vien ledo kristalus. Esame taip sušalę, kad, regis, tuoj atsidursime kitapus plonos gyvenimą nuo mirties skiriančios linijos.